

Ramon Cerdà Massó / Ignacio Vázquez Diéguez (Universitat de Barcelona)

Formarea pluralului în limba portugheză ca mostră pentru o tipologie bazată pe economia textuală

Fază preliminară

1. Introducere

1.1. Familia romanică, cea mai studiată dintre toate limbile documentate, cuprinde o cantitate apreciabilă de fapte, adesea inexplicabile sau cel puțin surprinzătoare. Spre exemplu, un astfel de caz îl aflăm la marea recompoziție morfologică a nominalilor latini în evoluția lor spre limbile romanice, în contrast cu păstrarea, cel puțin bazică, a structurii morfologice verbale.

O altă caracteristică, proprie și distinctivă a limbilor romanice occidentale, este reducerea declinării latine prin cazul acuzativ, ceea ce determină formarea pluralului cu *-s*. Așa se întâmplă sau s-a întâmplat, în dialectele din nordul Italiei, în franceză, occitană, catalană, aragoneză, castiliană, leoneză, etc. și, bineînțeles, în galaicoportugheză. În afară de acest fapt istoric –de asemenea, inexplicabil dacă îl comparăm cu comportarea limbilor romanice orientale, care folosesc anticul nominativ– mai există un fenomen considerat «universal» în teoria comunicării, exprimat în mod foarte sumar, și anume, că energia consumată în exprimarea unei enunțări este invers proporțională cu predictibilitatea conținutului acesteia. Asta face ca nu numai finalurile unei enunțări, cu un conținut mai previzibil datorită părților inițiale, să slăbească și să fie pronunțate cu cadență și relaxare, ci chiar și finalele cuvintelor să facă la fel, indiferent de unde apar. Așa se explică și slăbirea morfemelor postpuse, care, în cazul francezei și a andaluzei, a determinat căderea pluralului cu *-s*. În schimb, cum se poate explica faptul că în limba portugheză *-s* final de plural să fie întărit și se pronunță prepalatal? Inseamnă că există factori care compensează (cel puțin în mod aparent) acest supraefort?

1.2. Pornind de la acest fel de observații, propunem bazele unei clasificări a limbilor romanice din punct de vedere al teoriei informației făcând abstracție, cel puțin în principiu, de circumstanțele istorice care au putut interveni. Experimentul pornește dintr-un plan teoretic care se aplică diverselor structuri textuale exemplare ale câtorva limbi cu diverse variante dialectale, printre care, în franceză, catalană, spaniolă și în special portugheză, în afară de altele, cum ar fi în engleză și germană, care au un rol de referință externă. Ideea consistă în a stabili dacă există o posibilă tipologie lingvistică asupra optimizării entropiei

textuale –sau a manifestării inverse a acesteia, a economiei efortului global– care să nuanțeze, cel puțin parțial, principii foarte recunoscute, cum ar fi faptul că nu există limbi, vechi sau moderne, mai «efective» ca altele din punct de vedere a energiei fonice de care are nevoie respectiva expresie. Calculul pornește la început de la noțiunea specifică de «morfem», care poate deveni o manifestare explicită, implicită sau pozițională. Așa determinăm prezența acestei energii în diferite nivele, între ele extensiunea lexicală și morfologică a textului, cantitatea și distribuția morfemelor, complexitatea și extensiunea lor, și energia articulatoare necesară de care au nevoie. Bineînțeles, experimentul ține cont și de predictibilitatea relativă a elementelor combinată cu legea minimului efort și noțiunea de economie lingvistică.

2. Baze teoretice ale experimentului

2.1. Deși toate aceste principii ale teoriei informației (sau comunicării) au fost tratate în profunzime de zeci de ani de către cei care le-au aplicat în expresia lingvistică, este indispensabil să precizăm, chiar dacă o vom face pe scurt, care din ele afectează limitele și sensul experimentului nostru.

În fond, în comunicarea lingvistică entropia funcționează întotdeauna, dar la nivele și doze diferite. Acționează în condiții optime atunci când se produce un act de vorbire în condiții reale, adică atunci când emițătorul și receptorul împărtășesc aceeași informație contextuală. Este vorba de nivelul pe care îl putem numi paradigmatic. Să luăm un exemplu.

Dacă într-un dialog cineva întreabă «Cu cine a venit Rodica?», începutul răspunsului poate fi multiplu, dar va trebui să acceptăm că, la începutul răspunsului, prepoziția «cu» oferă probabilități mult mai mari de apariție decât, spre exemplu, cuvintele de tipul «mașină, idealuri» sau «câștigat» și chiar al altor prepoziții cum ar fi «pe» sau «către». În orice caz, probabilitatea relativă a prepoziției «cu» depinde în ultim termen de certitudinea pe care o are emițătorul asupra sosirii Rodicăi însoțită de cineva. Și după «cum» este de așteptat să vină un prenume, de genul «Marius» («Cu Marius»), numai în cazul în care referirea la Marius este cunoscută de ambii interlocutori sau însoțită de vreo a dăugire ca identificator (de exemplu, un prieten de-al său), în caz contrar.

Un alt răspuns logic ar putea fi și «N-a venit cu nimeni» sau «A venit singură», în al cărui caz, negația «nu» și forma verbală «a» vor lua forma de indice de probabilitate. După cum se poate observa, într-o situație pragmatică –unde emițător și receptor împărtășesc o cantitate x de cunoștințe contextuale– probabilitatea de apariție al unui element lingvistic într-un punct al unei expresii depinde de doi factori: 1) primul, de tip lingvistic, dar care să fie acceptabil din punct de vedere gramatical și 2) al doilea, de tip extralingvistic sau de logica conversațională, care să favorizeze cursul conversației.

În afara ambientului pragmatic dispare al doilea factor, în timp ce primul prevalează întotdeauna: în termeni lexicali, sintactici, morfologici și fonologici. Într-un cadru foarte simplu, un text scris poate să înceapă cu orice literă a unui alfabet, spre exemplu, unul cu 28 de elemente. Făcând abstracție de procentajele cuvintelor care încep cu fiecare literă, apariția literei «m» are o probabilitate de $1/28$. Acum, apariția următorilor candidați este mai mică,

adică, sunt mult mai puțini, pentru că după [m] nu poate apărea decât o vocală. Dacă avem cinci și apare [a], aceasta [a] va avea o probabilitate de 1/5, mult mai mare decât cea inițială, adică, [m]. În continuare va apărea o probabilitate de 1/27 pentru următoarea poziție pentru că eliminăm posibilitatea de apariție a acelei «a». Să zicem că apare o consoană [r], cu care se formează un lanț [mar], al cărui continuare poate fi o vocală sau o consoană. În acest punct se produce un fenomen important și anume, că va trebui să ținem cont de două excepții adiționale, pentru «r» și pentru «b», din două motive diferite: 1) pentru că secvența «rr» este agramaticală –în sensul că nu apare ca regulă în limba română– și 2) pentru că secvența inițială «marb», fără îndoială gramaticală, nu oferă niciun exemplu lexical în limba română (conform DEX).

2.2. Diferența este esențială pentru partea pe care o expunem în experimentul nostru pentru că tratăm o serie de texte dintr-o perspectivă fonologico-fonetice, considerându-le ca simple secvențe alofone. De aici se deduce că «b» poate, în teorie, să apară în secvența «marb» pentru că este gramaticală... cu toate că, întâmplător, să nu se găsească în realitate în niciun cuvânt. Deci, nu este reală, dar este potențial posibilă.

Dacă într-o analiză fonologică facem abstracție de semnificația lanțurilor studiate, cum este de rigoare în a doua articulare, se va ține cont de structuri numai din punct de vedere paradigmatic –sau gramatical în abstract– dacă poate să apară sau nu în fiecare punct textual.

Între multitudinea de considerente pe care le putem aporta în acest punct, pentru experimentul nostru alegem două:

- (1) Cel prin care, cu cât crește probabilitatea paradigmatică a unui element mai scurt, sau mai ușor de pronunțat, valabilitatea acesteia crește și ea.
- (2) Această tendință spre economie se manifestă prin legile minimului efort pe care le practică emițătorul și receptorul în respectivele lor roluri.

Rezumând și mai mult, vom recunoaște trei niveluri de complexitate, de la mare la mic:

- (1) Contextual + sintagmatic + paradigmatic. Cel care se produce într-un cadru pragmatic complet, ca cel din exemplificarea de mai sus asupra «Cu cine a venit Rodica?».
- (2) Sintagmatic + paradigmatic, cum am ilustrat în paragraful următor.
- (3) Paradigmatic, unde se realizează numai statistic elementele care apar în expresie, fără ca, logic, să țină cont de calculul probabilității sale de apariție în fiecare punct sintagmatic.

2.3. Ultimul obiectiv al experimentului pe care îl propunem oferă o abordare de nivel doi, dat fiind că pretinde să compare limbile romanice verificând nivelele de redundanță entropică, care se produc în manifestările morfematice de concordanță sintagmatică de număr –de singular și/sau plural– în cadrul sintagmei nominale și adjectivale și între ele și sintagma verbală concordanță.

În acest scop ar fi convenient să se înceapă prin a realiza o verificare premergătoare care afectează nivelul trei, în care se stabilesc doar elementele fonologico-fonetice –în acest caz, cei numiți în mod curent «alofone», așa cum vom observa– din punct de vedere

paradigmatic, adică, pur statistic, observând în ce cantități relative apar. Și în scopul de a începe să determinăm o diferențiere interlingvistică din cadrul României, vom face o evaluare asupra așa numitului «efort sau cost articulatoriu» tot în termeni relativi.

Din nou va fi convenientă stabilirea pe scurt încă a câtorva considerente asupra «economiei lingvistice» bazată pe legile minimului efort pentru emițător și receptor, două tendințe care sunt absolut contrapuse.

(1) Pentru emițător: în termeni absoluți, și în cadrul unei comunicări orale și în copresența fizică cu receptorul, emițătorul are tendința să articuleze enunțul pe care trebuie să-l emită în forma cea mai scurtă și comodă posibil; ceva la modul [ã:::] oronazală, nediferențiat și scurt la maxim. Adică, într-o poziție identică celei de pauză respiratorie, cu toate că sonorizat, și cu o durată minimă.

(2) Pentru receptor: tot în termeni la fel de absoluți, receptorul se așteaptă și el la minimul efort auditiv, ceea ce se traduce într-o maximă diferențiere fonică și multă redundanță. În opoziție cu emiterea emițătorului, preferă una de tipul [pitaku] în care oricare dintre silabe îi permite nu numai să înțeleagă toata enunțarea, dar să se și desprindă de celelalte.

Realizarea acustică a limbilor reflectă, în ultim termen, tensiunea dintre efortul articulator al emițătorului și cel auditiv al receptorului. Acești factori depind de un cadru fundamental: complexitatea conceptuală al enunțului. Cu cât mai complex ar fi conținutul pe care emițătorul dorește să-l transmită receptorului, legile minimului efort ale amândurora, logic că vor fi subeditate acestui cadru.¹

2.4. Ținând cont de ansamblul acestor criterii –atât de selecte și sumar expuse din motive de spațiu–, partea inițială a experimentului, pe care o vom expune, reflectă următoarele proprietăți metodologice:

(1) Se pleacă de la un text inițial –primele șase paragrafe din *Le petit prince* de Antoine de Saint Exupéry– din nouă traduceri, șapte din ele luate din Labraña (2009). Aceasta va permite o coincidență maximă de complexitate conceptuală al enunțului (atât cât se poate într-o traducere, în care prevalează exactitudinea, naturalitatea și literatura în părți mai mult sau mai puțin egale).

(2) Noile traduceri aparțin limbilor portugheză, galiciană, spaniolă, catalană, franceză, italiană și română, în cadrul romanic, și germană și engleză ca puncte de referință externă.

(3) Fiecare traducere a fost tratată din punct de vedere fonológico-fonetic prin transcripție fonetică de către diferiți specialiști pornind de la criteriul de bază comune, care se pot rezuma astfel:²

a) A fost utilizat IPA

b) Transcripția fonetică la un nivel primar, cu principalele alofoane

¹ Evident că acum vom face abstracție de factorul contextual sau pragmatic, asupra cunoașterii premergătoare pe care le împărtășesc emițătorul și receptorul asupra propriului lor conținut.

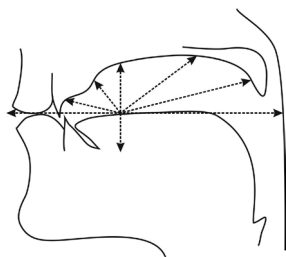
² Transcrierile fonetice au fost posibile multumită ajutorului nemijlocit al Dnei. Lydie Corado –limba franceză–, Dnei. Gabriella Gavagnin –limba italiană–, Dlui. Matthias Raab –limba germană–, și Dlui. Brian Leonard Mott –limba engleză.

(4) Datele transcripțiilor au fost evaluate pornind de la estimări asupra «costului sau efortului articulator», adică, asupra cantității de energie necesară pronunțării fiecărui alofon.

(5) Acest calcul permite stabilirea unor diferențe nu numai asupra ansamblurilor paradigmatică de alofone ale fiecărei limbi, ci și asupra frecvenței relative și, mult mai important, asupra costului de articulare relativă a ansamblului, ceea ce permite să se realizeze o estimare tipologică a limbilor considerate între extremele [ã:::] și [pitaku], adică, mai mult sau mai puțin «favorabile» pentru emițător sau receptor.

3. Efort sau cost de articulare

3.1 Într-adevăr, pentru definirea «efortului sau costului de articulare» se pot aplica diverse strategii. Aici vom considera ca punct de referință, poziția cea mai spontană pe care o iau organele superglotale și corzile vocale în timpul respirației silențioase. Adică, buzele închise fără presiune, canalul rinofaringic deschis, maxilarele în contact, limba plată și corzile vocale fără să vibreze. Sunetul cel mai apropiat de acest punct de referință apare la alofonul [ã:::], prezent în diverse limbi romanice, prelungit și sonor, nu surd. Logic că aici îl vom lua ca punct de referință, acordându-i o valoare de «1», pentru sonoritate.

Evaluarea costului de articulare față de restul alofonilor pe care îi vom considera va depinde, prin urmare de separarea superglotală pe care o adoptă fiecare alofon, la o pronunțare de tip standard, față de acest punct de referință, după cum putem vedea la figura alăturată, unde se observă că centrul se află într-o zonă relativ avansată a limbii. La o atentă examinare se poate spune că acest cost depinde în principiu de lungimea liniilor condiționate de articularea corespunzătoare, dar, de fapt, se va ține cont de care parte a limbii acționează (zona apicală, predorsală, dorsală, postdorsală...); dacă există contact la apropierea buze-dinți, alveole, prepalatal, etc., până la vâl și faringe; dacă există geminare și prelungire și dacă prevalează oralitatea asupra nazalizării. Am omis diferențele de cost de articulare dintre sonoră și fricativă, surdă și sonoră pentru consoanele ocluse, dar atribuim un cost mărit sonorelor dacă sunt fricative. De asemenea, am egalat variantele orale de nazale ale aceeași articulări.

Pentru vocale vom putea utiliza cunoscuta schemă a Alfabetul Fonetic Internațional (AFI sau IPA) din figura alăturată. Aici, pornind de la niște coordonate care se intersectează în punctul considerat central, apar diverși alofoni extremi cu un subindice care exprimă estimarea în cost relativ.

La tabela de mai jos avem ansamblul de valori relative atribuite alofonilor de bază care apar în experiment. Nu este necesar să subliniem faptul că aceste valori nu pornesc de la o verificare experimentală –în consecință, nu măsoară parametri obiectivi–, ci de estimări simplificate și bazate pe experiențe subiective comune.

VOCALE				CONSOANE							
i 6	ɨ 5	ɛ: 3	a 2	o 5	p 4	m 3	ð 4	ʃ 4	ɲ 7	h 3	ʎ 7
i: 9	ø: 6	ə 1	a: 3	o: 7	b 4	m :	θ 3	ʒ 6	k 5	ʔ 5	r 5
ɤ 6	œ 3	ʌ 2	ɒ 3	u 7	b: 5	4	n 3	s 2	g 5	ŋ 5	r 3
j 3	e 3	ɐ 1	ɑ: 5	u: 10	β 3	t 4	ʧ 8	z 3	ʎ 5	l 4	ʧ 5
y 6	e: 4	ɘ 2	ɔ 4	u 6	f 3	t: 6	ʤ	ç 6	x 4	ʔ 6	ʁ 6
y: 9	ɛ 2	æ 3	ɔ: 6	w 4	v 4	d 4	8				
ɪ 5						d: 6					

3.2 De-a lungul procesului facem abstracție de următoarele aspecte generale:

- (1) Factorii prozodici la emitere (tonicitate, intensitate, intonație, ritm, pauze...)
- (2) Coarticularea, cu excepția sonorizării și geminării vocalice și consonantice, împreună cu labializarea, palatalizarea și velarizării nazalelor în poziție implozivă
- (3) Condiționările contextuale și presupusa previzibilitate a conținutului (cf. 1.2 pentru justificarea acesteia)

Va trebui să se țină cont și de alți factori capabili să conditioneze într-un fel capacitatea de a generaliza, precum și de fiabilitatea, mai ales de cea de tip statistic, ale rezultatelor.

În mod deosebit, așa cum am subliniat în 2.4, textele pe care operează experimentul sunt prea scurte și repetitive din punct de vedere lexical pentru a obține o fiabilitate statistică, mai ales la indicii cei mai scăzuți de apariție alofonică. Acest fapt este și mai compromis datorită multelor repetiții de tip lexical pe care le conțin, cum ar fi *serpent boa* și mai ales *dessin*.

Când nu se specifică nimic, vom înțelege că versiunile lingvistice ale textelor, precum și corespunzătoarele transcripții aparțin limbajului standard al respectivei țări, reprezentativ din punct de vedere istoric, instituțional sau academic. Astfel se întâmplă și cu galaciana, franceza, italiana, româna și germana. În celelalte cazuri se precizează care este varianta la care se referă: portugheza din Portugalia pentru portugheză, castiliana pentru spaniolă, catalana orientală pentru catalană și RP (Received Pronunciation) britanică pentru engleză.

Alte precizări, la fel de cruciale, afectează transcripția. În timp ce textele scrise aparțin unor traduceri de autor, înregistrate, după originalul în franceză, transcripțiile noastre sunt rezultatul unor specialiști în fonologie și fonetică, profesori din universități ale respectivelor limbi, cum s-a consemnat în nota 2 la subsol. Cel mai important este faptul că toți au coincis în a adopta o transcriere fonetică de prim rang, adică, limitând variantele alofone la criteriile de bază... ceea ce, paradoxal, în anumite cazuri face să nu coincidă.

Este inevitabil ca în fața unui ansamblu relativ limitat în privința variantelor alofonice – cele 68 din tabla anterioară, repartizate între 31 de tip vocalic și 37 de tip consonantic – vreun

simbol să nu se pronunțe la fel în două limbi diferite. Câteva exemple de acest gen le găsim la pronunțări similare, dar nu identice, al [i] în portugheză și română, sau [ð] în engleză și spaniolă.

Ținând cont, pe de o parte, de toate limitările împreună cu metodologia pe care am semnalat-o, iar pe de altă parte, valorarea adecvată și posibila compensare și control cel puțin al celor principale, am considerat că experimentul oferă suficient interes pentru a-l duce la capăt.

4. Câteva evaluări ale rezultatelor

4.1 Un prim comentariu reiese din constatarea ca ansamblurile globale ale vocalelor și consoanelor care apar pe tabla de mai jos sunt mult mai similare numeric decât de obicei sunt în fiecare din limbile luate în considerare, cum se va observa de-a lungul următoarelor tabele. (Fiindcă textele de referință sunt prea scurte, nu merită să se indice frecvențele mai mici)

PORT	GAL	SPAN	CAT	FRAN	ITAL	ROM	GER	ENG
170	a 169	e 192	ə 248	99	a 178	e 183	n 139	ə 191
r 93	e 166	a 165	i 101	a 84	i 153	a 147	t 123	164
i 90	o 127	o 131	n 85	ε 83	o 144	t 103	a 111	n 110
u 81	s 123	s 117	u 81	e 77	e 142	103	ə 101	t 96
ɨ 80	r 97	102	s 76	l 64	r 93	i 82	s 81	s 80
ʃ 67	i 66	n 95	a 70	d 63	n 91	u 82	ɪ 57	ʔ 62
ð 66	t 60	i 87	l 65	s 62	t 73	n 78	l 51	d 58
t 60	m 59	m 58	r 55	i 48	d 64	m 73	r 47	a 54
m 50	n 53	t 58	m 53	p 45	s 60	s 71	m 54	ð 51
p 48	ð 49	ð 56	t 53	t 45	l 61	ə 66	d 45	l 50
s 48	j 48	β 47	β 50	k 41	m 51	o 65	i 44	e 50
a 47	ŋ 47	l 46	e 49	m 37	u 43	d 58	i: 42	m 47
k 40	β 45	u 40	p 43	34	p 39	j 53	g 41	k 43
j 37	p 41	p 40	ð 41	ə 34	k 39	p 49	ε 40	v 37
	k 41		z 41	31		l 48		

Alofonele cele mai frecvente în limba respectivă apar cu caractere îngroșate. Diferența dintre cele două ansambluri rezidă într-un important salt frecvențial, care rupe similitudinea primei grupări.

În acest punct, pe de o parte, se evidențiază limba portugheză prin faptul că oferă un singur alofon, care întrece restul, față de limba franceză în care, toate alofonele produc schimbări foarte treptat în tendința frecvențială. Catalana se deosebește chiar mai mult prin faptul că prezintă cea mai ridicată frecvență absolută pentru alofonul [ə], având în vedere ca îl întâlnim numai în dialectul oriental.

5. Referințe textuale utilizate

Pentru compararea costului articulatoriu ne-am folosit de următorul text extras de celebrul roman *Le petit prince* al lui Antoine de Saint-Exupéry, tradus și transcris fonetic în portugheză, galiciană, spaniolă (castiliană), catalană (orientală), italiană, română, germană și engleză. Din cauza lipsei de spațiu suficient, prezentăm numai versiunea originală cu transcrierea fonetică, cadrul evaluărilor asupra efortului articulatoriu și un rezumat cu diferite procentaje despre alofone și cuvinte aparute în text. Putem adauga în plus doar tabelele celorlalte limbi.

În fiecare caz prezentăm, pentru textele transcrise, diverse date statistice în jurul alofonilor utilizați în respectiva limbă. Fiecare grupaj de coloane separate de linii verticale sunt compuse din patru coloane interioare în care apar succesiv: 1) un alofon, 2) indicele său de apariție în text, 3) estimarea costului său și 4) rezultatul global al acestui cost, adică, produsul de la 2 înmulțit cu 3). Ansamblul de alofoni vocalici și consonantici este ordonat din punct de vedere al articulării, similar la toate limbile, de la partea anterioară la cea posterioară. Datele care apar sub tabel oferă rezultatele globale ale alofonelor, după care rândul trei oferă o estimare ortografică cu totalul cuvântelor utilizate, total caractere și numărul de caractere al cuvântului mediu.

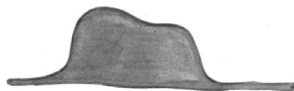
În afara diferențelor morfologice pe care le-am semnalat pentru formarea pluralului (vezi 1) și a importanței transcendente fonologică-fonetică pentru estimările noastre, există doi factori de mare anvergură, care transformă limbile luate în considerație în sisteme fonologice, ca să nu zicem lumi, aparte. Așa se întâmplă, de exemplu, cu accentul fix din franceză, geminările și finalul cuvintelor, în general, vocalice din italiană, nazalizările din portugheză și palatalizările din română.

Le petit prince - Lorsque j'avais six ans j'ai vu, une fois, une magnifique image, dans un livre sur la Forêt Vierge qui s'appelait «Histoires Vécues». Ça représentait un serpent boa qui avalait un fauve. Voilà la copie du dessin:

On disait dans le livre : «Les serpents boas avalent leur proie tout entière, sans la mâcher. Ensuite ils ne peuvent plus bouger et ils dorment pendant les six mois de leur digestion.» J'ai alors beaucoup réfléchi sur les aventures de la jungle et, à mon tour, j'ai réussi, avec un crayon de couleur, à tracer mon premier dessin. Mon dessin numéro 1. Il était comme ça:

J'ai montré mon chef-d'œuvre aux grandes personnes et je leur ai demandé si mon dessin leur faisait peur. Elles m'ont répondu: «Pourquoi un chapeau ferait-il peur?» Mon dessin ne représentait pas un chapeau. Il représentait un serpent boa qui digérait un éléphant. J'ai alors dessiné l'intérieur du serpent boa, afin que les grandes personnes puissent comprendre. Elles ont toujours besoin d'explications. Mon dessin numéro 2 était comme ça:

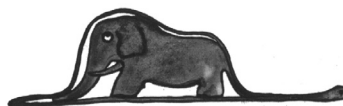
Les grandes personnes m'ont conseillé de laisser de côté les dessins de serpents boas ouverts ou fermés, et de m'intéresser plutôt à la géographie, à l'histoire, au calcul et à la grammaire. C'est ainsi que j'ai abandonné, à l'âge de six ans, une magnifique carrière de peintre. J'avais été découragé par l'insuccès de mon dessin numéro 1 et de mon dessin numéro 2. Les grandes personnes ne comprennent jamais rien

toutes seules, et c'est fatigant, pour les enfants, de toujours et toujours leur donner des explications.

J'ai donc dû choisir un autre métier et j'ai appris à piloter des avions. J'ai volé un peu partout dans le monde.

Et la géographie, c'est exact, m'a beaucoup servi. Je savais reconnaître, du premier coup d'œil, la Chine de l'Arizona. C'est très utile, si l'on est égaré pendant la nuit.

J'ai ainsi eu, au cours de ma vie, des tas de contacts avec des tas de gens sérieux. J'ai beaucoup vécu chez les grandes personnes. Je les ai vues de très près. Ça n'a pas trop amélioré mon opinion.

['lɔrskə ʒa've 'siz 'ã 'ʒe 'vy | yn 'fwa | yn maɲi'fik i'maʒ | dāz œ 'livr syr la 'fɔrɛ vjeʁʒ ki sa'ple is'twar ve'ky || 'sa rəprezã'te œ ser'pã bo'a ki ava'le œ 'fov || vwa'la la kɔ'pi dy de'sẽ]

['õ di'se dā lə 'livr | le ser'pã bo'a a'val lœr 'prwa tut ã'tjeʁ | sã la ma'ʃe || ã'syit 'il nə 'pœv ply bu'ʒe e 'il 'dɔrm pãdã le 'si 'mwa də lœr diʒestjõ || 'ʒe a'lor bo'ku refle'ʃi syr lez avã'tyr də la 'ʒœgl e | a mō 'tur | 'ʒe rey'si | avek œ kre'jõ də ku'lœr | a tra'se mō prəmje de'sẽ || mō de'sẽ nyme'ro œ || 'il e'te kôm 'sa]

['ʒe mō'tre mō ʃe'dœvr o 'grãd per'sɔn e 'ʒe lœr 'e dāmã'de si mō de'sẽ lœr fe'ze 'pœr || 'el 'mō repõ'dy | pur'kwa œ ʃa'po fe'retil 'pœr || mō de'sẽ nə rəprezã'te pa œ ʃa'po || 'il rəprezã'te œ ser'pã bo'a ki diʒe're œ ele'fũ || 'ʒe a'lor desi'ne lête'rjœr dy ser'pã bo'a | a'fẽ kə le 'grãd per'sɔn 'pyis kō'prãdr || 'elz 'õ tu'ʒur bə'zwẽ deksplika'sjõ || mō de'sẽ nyme'ro 'dø e'te kôm 'sa]

[le 'grãd per'sɔn mō kōse'je də le'se də kote le de'sẽ də ser'pã bo'a u'ver u fer'me | e də mētere'se ply'to a la ʒeogra'fi | a lis'twar | o kal'kyl e a la gra'mer || 'set ẽ'si kə 'ʒe abãdɔ'ne | a 'laʒ də 'siz 'ã | yn maɲi'fik ka'rjeʁ də 'pẽtr || ʒa've e'te dekura'ʒe par lêsyk'se də mō de'sẽ nyme'ro 'œ e də mō de'sẽ nyme'ro 'dø || le 'grãd per'sɔn nə kō'pren ʒa'me 'rje 'tut 'sæl | e 'se fati'gũ | pur lez ã'fũ | də tu'ʒur e tu'ʒur lœr dɔ'ne dez eksplika'sjõ]

['ʒe dõk 'dy ʃwa'zir yn 'otr me'tje e 'ʒe a'pri a pilo'te dez a'vjõ || 'ʒe vɔ'le œ 'pø par'tu dā lə 'mõd || e la ʒeogra'fi | 'set egzak't | 'ma bo'ku ser'vi || ʒə sa've rəkɔnetr | dy prəmje 'ku 'dœj | la 'ʃin də larizo'na || 'se trez y'til | si lõ 'e ega're pãdã la 'nɔi]

['ʒe ẽ'si ø | o 'kur də ma 'vi | de 'ta də kō'takt avek de 'ta də 'ʒã ser'jø || 'ʒe bo'ku ve'ky 'ʃe le 'grãd per'sɔn || 'ʒe lez 'e 'vy də tre 'pre || 'sa 'na pas 'tro ameljo're mō õpi'njõ]

i 43	6 238	y 28 5 140	o 26 4 104	p 45 4 180	d 63 4 252	ɲ 2 7 14
j 18	3 54	u 5 4 20	õ 29 4 116	b 11 4 44	z 62 2 124	k 41 5 205
u 77	3 231	m 13 3 39	a 19 5 95	f 15 3 45	s 18 3 54	g 12 5 60
e 83	2 166	ñ 12 3 36	n 22 7 154	v 24 4 96	ʃ 8 4 32	l 64 4 256
ẽ 17	2 34	ã 24 2 158	w 9 4 36	œ 37 3 111	ɔ 31 6 186	x 99 5 495
o 34	1 34	õ 34 2 68	q 1 6 6	t 45 4 180	z 26 3 78	

FRANCEZĂ: Alofone: total 30: vocale 13 (43,33%) / consoane 17 (56,67%)

Cost articulatoriuu: total: 4.191 vocalic 1.779 = 42,45% / consonantic 2.412 = 57,55%

Cuvinte 347. Caractere 1.686. Cuvânt mediu 4,86

i	98	6	540	ɛ	19	2	38	u	81	7	567	ɣ	23	4	92	ʃ	67	4	268	l	13	4	52
ɪ	8	6	48	æ	170	1	178	ə	12	7	84	m	58	3	150	ŋ	26	6	156	ʎ	5	7	35
j	37	3	131	n	47	2	94	w	26	4	104	t	68	4	240	ɲ	25	3	75	ʔ	4	6	24
ɨ	12	3	36	ɐ	4	2	18	ɸ	7	4	28	d	11	4	44	ɰ	12	5	68	r	5	5	25
ɯ	38	5	400	ɑ	16	4	64	p	48	4	192	ʈ	66	4	264	k	40	5	208	c	93	3	279
ɤ	22	3	66	ɔ	21	5	105	β	18	3	54	ɳ	48	2	96	g	3	5	15	x	3	6	18
ɛ	16	3	48	ɔ̃	8	5	48	f	20	3	60	z	26	3	78	ɣ	10	5	28				

PORTUGHEZĂ: Alofone: total 34: vocale 11 (32,35%) / consoane 23 (67,65%)

Cost articulatoriu: total: 5.129 vocalic 2.570 = 50,196% / consonantic 2.551 = 49,81%

Cuvinte 220. Caractere 1.545. Cuvânt mediu 4,83

i	66	6	396	ɛ	28	4	80	u	45	3	135	ɣ	49	4	196	ʃ	53	3	159	ɰ	10	5	58
j	48	3	144	æ	127	5	635	f	13	3	39	β	10	3	30	ɲ	6	7	42	ʎ	28	4	112
ɨ	166	3	498	n	36	7	252	m	59	3	177	ɳ	123	2	246	ɰ	47	5	30	ʔ	8	7	52
ɯ	36	2	72	w	24	4	96	t	68	4	248	ɰ	2	8	16	ʔ	41	5	50	r	6	5	38
ɥ	169	2	338	p	41	4	164	d	11	4	44	ʃ	22	4	88	ɰ	6	5	30	r	97	3	291
ɛ	2	3	6	h	4	4	16																

GALICIANĂ: Alofone: total 31: vocale 9 (29,03%) / consoane 22 (70,97%)

Cost articulatoriu: total: 5.114 vocalic 2.517 = 49,22% / consonantic 2.597 = 50,78%

Cuvinte 320. Caractere 1.538. Cuvânt mediu 4,81

i	87	6	522	w	13	4	52	ɳ	4	4	16	ɳ	117	2	234	ɣ	8	6	48	ɰ	6	5	38
j	38	3	114	p	48	4	160	ɰ	5	8	48	β	14	3	42	ʔ	38	5	280	ʎ	46	4	184
ɨ	192	3	576	h	6	4	24	t	58	4	232	n	95	3	285	ɰ	2	5	10	ʔ	2	7	14
ɥ	165	2	330	β	47	3	141	d	10	4	48	ɳ	1	4	4	ɰ	18	5	50	r	6	5	38
ɥ	131	5	655	f	18	3	30	β	56	4	224	ɰ	3	7	21	ɳ	22	4	88	r	102	3	306
u	40	7	280	m	58	3	174																

SPANIOLĂ (CASTILIANĂ): Alofone: total 30: vocale 7 (23,33%) / consoane 23 (76,67%)

Cost articulatoriu: total: 5.236 vocalic 2.529 = 48,30% / consonantic 2.707 = 51,70%

Cuvinte 311. Caractere 1.507. Cuvânt mediu 4,85

i	101	6	606	ɑ	35	5	175	u	50	3	150	ɛ	3	6	18	ʃ	26	4	104	ɣ	10	5	50
j	3	3	9	ɹ	81	7	567	f	16	3	48	ɹ	41	4	164	ɟ	6	8	48	ʔ	8	5	40
n	49	3	147	ɳ	1	11	11	m	53	3	159	n	85	3	185	ɰ	12	6	72	ʔ	65	4	260
ɛ	18	2	36	w	3	4	12	ɳ	2	4	8	n	76	2	152	ɰ	5	7	35	ʔ	11	7	77
ɑ	248	1	248	p	43	4	172	t	53	4	212	ɳ	41	3	123	k	33	5	165	r	32	5	160
u	78	2	140	h	16	4	64	t	1	6	6	ɰ	4	8	32	g	10	5	58	c	25	3	165
ɹ	22	4	88	ɰ	2	5	18	d	22	4	88												

CATALANĂ (ORIENTALĂ): Alofone: total 34: vocale 10 (29,41%) / consoane 24 (70,59%)

Cost articulatoriu: total: 4.776 vocalic 2.039 = 42,69% / consonantic 2.737 = 57,31%

Cuvinte 360. Caractere 1.622. Cuvânt mediu 4,51

i 153 6 918	w 7 4 28	u 1 6 6	n 91 3 273	j 1 4 4	u 10 5 58
j 31 3 93	p 39 4 156	m 51 3 153	x 2 4 8	j: 3 6 18	l 61 4 244
o 142 3 426	pc 4 6 24	mc 1 4 4	m 60 2 120	pa 1 7 7	l: 17 6 92
e 32 2 64	b 9 4 36	t 73 4 292	x: 8 3 24	pa: 14 10 140	k 2 7 14
a 178 2 356	bc 2 6 12	t: 8 6 48	x 12 3 236	k 39 5 195	l: 110 18
o 16 4 64	f 9 3 27	d 64 4 256	y 5 8 40	lc 2 7 14	r 1 5 5
o 144 5 720	fc 1 4 4	dc 1 6 6	dy 5 8 40	g 18 5 90	r 93 3 279
u 43 7 381	v 31 4 124				

ITALIANĂ: Alofone: total 30: vocale 9 (30%) / consoane 21 (70%)

Cost articulatoriu: total: 5.911 vocalic 2.970 = 50,25% / consonantic 2.941 = 49,75%

Cuvinte 327. Caractere 1.634. Cuvânt mediu 5,00

l 82 6 492	e 147 2 294	f 17 3 51	n 78 3 234	ch 1 8 8	a 3 7 21
k 3 8 24	o 163 3 325	v 13 4 32	m 3 4 12	ch 1 9 9	k 39 3 183
l 2 7 14	u 82 7 574	m 73 3 219	s 71 2 142	j 25 4 100	g 12 3 60
j 53 3 159	w 12 4 48	m 3 4 12	d 1 3 3	p 3 3 15	u 9 3 45
l 29 3 145	p 40 4 196	mp 2 3 10	x 4 3 12	s 6 6 36	l 48 4 192
o 183 3 349	p 1 6 6	t 183 4 412	g 14 8 112	r 11 7 77	r 183 3 309
o 46 1 66	b 14 4 56	d 38 4 232	g 1 9 9		

ROMÂNĂ: Alofone: total 33: vocale 10 (30,30%) / consoane 23 (69,70%)

Cost articulatoriu: total: 5.527 vocalic 2.690 = 48,67% / consonantic 2.837 = 51,33%

Cuvinte 324. Caractere 1.576. Cuvânt mediu 4,86

l 44 6 264	o 15 4 60	u 31 3 99	u 33 6 198	n 139 3 417	k 17 3 81
k 42 9 378	o 48 2 90	u 23 4 92	p 4 4 16	u 27 7 189	g 41 3 205
j 3 3 9	o: 3 3 9	o 3 3 15	b 37 4 148	v 81 2 162	h 24 3 72
l 37 3 285	o 181 1 101	o: 14 7 98	f 35 3 105	z 28 3 84	k 9 4 36
r 8 6 48	m 1 3 3	s 1 6 6	v 19 4 76	g 2 8 16	p 21 3 105
r 7 9 63	v 25 1 25	u 1 3 3	m 34 3 102	ch 1 8 8	t 2 3 10
v 1 6 6	z 35 2 70	u 11 7 77	l 123 4 492	j 15 4 60	l 51 4 204
o 24 3 72	e 111 2 222	u: 20 18 200	d 45 4 180	e 34 6 204	r 47 3 235

GERMANĂ: Alofone: total 40: vocale 17 (42,5%) / consoane 23 (57,5%)

Cost articulatoriu: total: 5.748 vocalic 2.477 = 43,10% / consonantic 3.271 = 56,90%

Cuvinte 336. Caractere 1.741. Cuvânt mediu 5,18

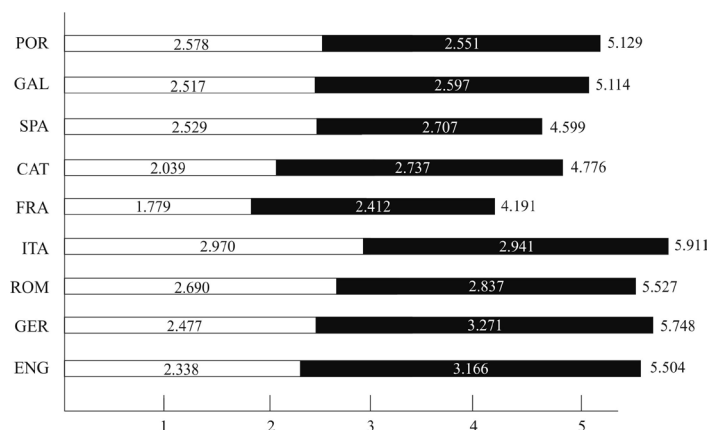
l 28 6 168	m 19 2 38	u 34 6 204	m 47 3 141	v 80 2 160	n 19 3 95
k 15 9 135	a 34 2 108	w 29 4 116	t 96 4 384	s 27 3 81	n: 3 3 25
j 5 3 15	o: 8 3 40	p 31 4 124	d 58 4 232	g 13 8 104	h 13 3 39
r 144 5 828	o 16 3 48	b 26 4 104	o 51 4 204	ch 7 8 56	u 21 3 105
o 30 3 150	o: 18 6 108	f 25 3 75	o 6 3 18	j 4 4 16	l 38 4 200
o 191 1 191	u 3 7 35	v 37 4 148	n 110 3 330	k 43 3 215	t 62 3 310
a 26 2 32	m 11 10 110				

ENGLEZĂ: Alofone: total 35: vocale 14 (40%) / consoane 21 (60%)

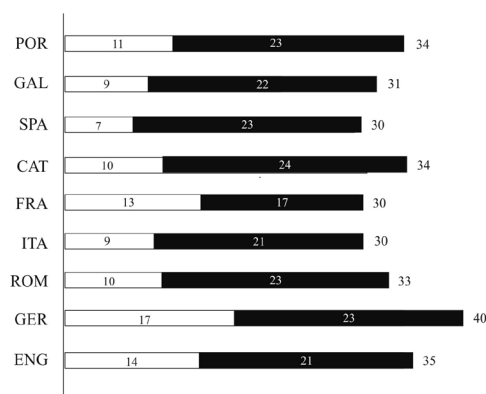
Cost articulatoriu: total: 5.504 vocalic 2.338 = 42,48% / consonantic 3.166 = 57,52%

Cuvinte 403. Caractere 1.825. Cuvânt mediu 4,53

CADRU DE COSTURI ARTICULATORII (VOCALICE / CONSONANTICE)

CADRU DE ALOFONI (VOCALICE / CONSONANTICE)

În final, vom menționa două scurte concluzii. Pe de o parte, diferența relativă a costului de articulare pe care îl prezintă limbile examinate pare a fi un clar indiciu că cel mai scăzut favorizează emițătorul și cel mai înalt, receptorul.

Pe de altă parte, dacă facem abstracție de diferențele tipologice (ceea ce în realitate nu este posibil), în condiții egale este relativ mai ușor să se învețe o limbă cu un cost mai mare.

Referințe bibliografice

- DEX – Academia Română (2009) *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ed. 2-a, rev. București, Univers Enciclopedic Gold.
- Labraña, S. / Vázquez, I. / Klein, H. G. / Stegman, T. D. (2009) *EuroComRom – As sete peneiras: Saber ler axiña todas as linguas románicas*. Aachen, Shaker Verlag.